

Το συμβάν της Οκτωβριανής Επανάστασης και η ιδέα του κομμουνισμού του Αλαίν Μπαντιού

Μια μαρξιστική κριτική

γράφει ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΡΥΣΗΣ*

Προετοιμάζοντας πριν μερικά χρόνια μια κριτική προσέγγιση στις θέσεις που είχε διατυπώσει ο Τζον Χόλλογουεϊ (John Holloway) στο έργο του *As αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να καταλάβουμε την εξουσία*, και στον απόηχο των κινητοποιήσεων της περιόδου 2006-2008, συνειδητοποίησα την ανάγκη θεωρητικής και, σε τελική ανάλυση, πολιτικής αναμέτρησης με τον πολύχρωμο και θορυβώδη κόσμο του μετα-μαρξισμού. Έστω και με καθυστέρηση και με σφοδρή την έκδοση των *Τετραδίων Μαρξισμού*, ενεργοποίησα εντέλει το σχέδιο δημοσίευσης μιας σειράς άρθρων, που θα μπορούσε να έχει το γενικό τίτλο: «Ο κομμουνισμός του Μαρξ ως κριτική στη μετα-μαρξιστική "κομμουνιστική υπόθεση"».

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης θεματικής, και σε συνέχεια του άρθρου μου με θέμα «Ο κομμουνισμός του Μαρξ (Marx) ως κριτική στη "ριζοσπαστική δημοκρατία" του Ερνέστο Λακλάου (Ernesto Laclau)», που δημοσιεύτηκε στο πρώτο τεύχος του περιοδικού, έρχεται η προκεί-

μενη συγγραφή, που στρέφεται κριτικά απέναντι στην «κομμουνιστική υπόθεση» του Αλαίν Μπαντιού (Alain Badiou), εστιάζοντας στην ερμηνεία της Οκτωβριανής Επανάστασης ως *συμβάντος*.

Απέναντι σε *μετα-μαρξιστικές αφηγήσεις*, προσφιλείς δυστυχώς στο χώρο των κοινωνικών κινημάτων, το άρθρο αυτό αποτελεί μια ακόμη απόπειρα κριτικής, με ευρύτερο στόχο την ενίσχυση της *μαρξιστικής τεκμηρίωσης* του κομμουνισμού

* Καθηγητής Φιλοσοφίας
Πάντειο Πανεπιστήμιο

στην ανάπτυξη του ως κινήματος και στη στρατηγική προοπτική του ως κοινωνικού σχηματισμού στον 21ο αιώνα.

Προλογίζοντας ...

«Και να λοιπόν, που το 1917, ενάντια σε κάθε προσδοκία, το εγχείρημα στέφεται από επιτυχία! Η ιστορία του λενινισμού ταυτίζεται ουσιαστικά με αυτή την απρόσμενη επιτυχία. Επιβεβαιώνεται έτσι πως μερικές φορές δεν πρέπει να υποτιμά κανείς το ενδεχόμενο τα πράγματα να εξελιχθούν διαφορετικά απ' ό,τι φαίνεται να είναι πιο πιθανό. Η Οκτωβριανή Επανάσταση αποτελεί θρίαμβο της λενινιστικής αντίληψης που βλέπει την πολιτική σαν τέχνη των πρόσφορων καταστάσεων και των ευκαιριών, με τα στοιχεία της υποκειμενικότητας αλλά και της οργάνωσης να κυριαρχούν σε αυτήν» (Badiou - Gauchet, 2016: 58-59).

Αξίζει να επισημανθεί εξ αρχής ο τρόπος που δεξιώνεται ερμηνευτικά την Οκτωβριανή Επανάσταση ο Αλαίν Μπαντιού: «ενάντια σε κάθε προσδοκία», «απρόσμενη επιτυχία», άνοιγμα στον κόσμο της υποκειμενικότητας· συνηγορία άραγε υπέρ του θριάμβου της λενινιστικής αντίληψης, όπως ο ίδιος ρητά ισχυρίζεται, ή μήπως μια εγκωμιαστική επαναφορά στον βολонταρισμό του νεαρού Γκράμσι (Gramsci) για μια επανάσταση ενάντια στο *Κεφάλαιο* του Μαρξ, την οποία επί της ουσίας ενισχύει; (Gramsci, 1977: 34-37).

Και, σε κάθε περίπτωση, πώς να εξηγήσουμε ότι αυτό το ίδιο «εμείς», που φέρεται να επαναστάτησε απέναντι στους «σιδερένιους νόμους» του *κεφαλαίου* και του *Κεφαλαίου*, αυτή η «μαχόμενη υποκειμενικότητα» της Οκτωβριανής Επανάστασης, εισήλθε εντέλει στη ζώνη του *λυκόφωτος*, και μάλιστα πολύ πριν το «θάνατο του κομμουνισμού», όπως θα εκτιμήσει ο ίδιος ο Μπαντιού την επαύριον της κατάρρευσης και διάλυσης της ΕΣΣΔ; (Badiou, 2012: 13). Πώς να φωτίσουμε, με άλλα λόγια, αυτή τη «σκοτεινή καταστροφή»¹ *εμείς*, που παραμένουμε

«πιστοί στο συμβάν του Οκτώβρη του '17»; (Badiou, 2012: 13).

Στις γραμμές που ακολουθούν, θα αποτυπώσω καταρχάς σε αδρές γραμμές, και σε αντίστιξη προς τη μαρξική διαλεκτική, τη *λογική* του *συμβάντος* (événement), όπως την προσδιορίζει και την αξιοποιεί ο Μπαντιού (και) στην προσέγγιση της Οκτωβριανής Επανάστασης. Στη συνέχεια, θα προχωρήσω σε μια συνοπτική και, κατά το δυνατόν, συνεκτική περιγραφή αυτής καθαυτής της *πολιτικής* ανάγνωσης της Οκτωβριανής Επανάστασης ως *συμβάντος* από το Γάλλο στοχαστή. Στο τρίτο και καταληκτικό μέρος αυτού του άρθρου, αντιμετωπίζοντας τη «στιγμή» της Επανάστασης του Οκτώβρη του 1917 με όρους *διαλεκτικού άλματος*, θα διατυπώσω, από μαρξιστική κατεύθυνση, ορισμένα κριτικά συμπεράσματα για την *ιδέα του κομμουνισμού* και τη *μετα-μαρξιστική² κομμουνιστική υπόθεση* του Αλαίν Μπαντιού.

I. Η λογική του συμβάντος: Απορρίπτοντας τη μαρξική διαλεκτική

«Ονομάζω “συμβάν” μια ρήξη στην κανονική διάταξη των σωμάτων και των γλωσσών έτσι όπως αυτή υπάρχει για μια ιδιαίτερη κατάσταση [...] ή έτσι όπως εμφανίζεται σε έναν ιδιαίτερο κόσμο [...].

2. Χρειάζεται να επαναλάβω και εδώ, όπως και σε προηγούμενα άρθρα μου, ότι χρησιμοποιώ τον όρο «μετα-μαρξισμός» και παράγωγά του όχι με αυστηρά ακαδημαϊκό περιεχόμενο, αλλά αναφερόμενος σε ένα ευρύ και, σε σημαντικό βαθμό, διαφοροποιημένο δυναμικό στοχαστών και έργων, με βάση τα εξής στοιχεία:

[1] Έρχονται στο *ιδεολογικό* προσκήνιο *μετά (post)* την κλασική περίοδο ανάπτυξης του μαρξισμού, ως κρίσιμο όριο της οποίας θα μπορούσε να εντοπιστεί κανείς τις επεξεργασίες Λουί Αλτουσέρ (Louis Althusser) και της «σχολής» του ή, με όρους κινήματος, τη «στιγμή» του Μάη του '68.

[2] Βρίσκονται σε διαρκή *διάλογο* τόσο με τη μαρξιστική θεωρητική και πολιτική παράδοση, αλλά και με τη θεωρία του Μαρξ.

[3] Αναπτύσσουν την επιχειρηματολογία τους *πέραν* ή/και *εναντίον* του μαρξισμού.

1. Υπαινίσσομαι εδώ το δοκίμιο του Αλαίν Μπαντιού *D'un désastre obscur*, που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1991.

Το σημαντικό εδώ είναι να παρατηρήσουμε ότι ένα συμβάν δεν είναι η πραγματοποίηση μιας εσωτερικής προς την κατάσταση δυνατότητας [...]. Ένα συμβάν είναι η δημιουργία νέων δυνατοτήτων. Τοποθετείται, όχι απλά στο επίπεδο των αντικειμενικών δυνατοτήτων, αλλά σ' αυτό της δυνατότητας των δυνατοτήτων. Πράγμα που μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: σε σχέση με την κατάσταση [situation] ή τον κόσμο, ένα συμβάν εισάγει τη δυνατότητα εκείνου που, από την αυστηρή σκοπιά της κατάστασης ή της νομιμότητας αυτού του κόσμου, είναι κυριολεκτικά αδύνατον».

(Badiou, 2009: 235-236)

Παρισινή Κομμούνια, Οκτωβριανή Επανάσταση, Πολιτιστική Επανάσταση, Μάης '68, ιδού ορισμένα από τα συμβάντα που αφήνουν τα ίχνη τους στο φιλοσοφικό γαλαξία του Μπαντιού. Αλλά ποια είναι η λογική του συμβάντος, πώς προσδιορίζεται στο πλαίσιο μιας οντολογίας της πολιτικής και της επανάστασης σύμφωνα με τον ίδιο τον Μπαντιού;

Κυρίως όσοι και όσες έχουν εθιστεί στο στοχασμό της Ιστορίας, γενικά, και του κομμουνισμού τόσο ως κινήματος, όσο και ως κοινωνικού σχηματισμού, ειδικότερα, με όρους μαρξικής διαλεκτικής, ας εντέίνουν εξαρχής την προσοχή τους. Και τούτο διότι στην επιστημολογική και οντολογική θεώρηση του Μπαντιού, το *συμβάν* δεν συνιστά έκφραση ούτε συμβάλλει στην υλοποίηση μιας, ανάμεσα σε άλλες, εγγεγραμμένης στην Ιστορία δυνατότητας. Το *συμβάν* προκαλεί, αποκλειστικά το ίδιο και εκ του μηδενός, *δυνατότητες*, θέτει σε κίνηση μια διαδικασία *αλήθειας*. Χωρίς αιτιότητα, χωρίς ιστορικό παρελθόν και δομικές *προ-υποθέσεις*, το *συμβάν* δεν *απο-ρρέει*, αλλά δημιουργεί δυνατότητες.

Σε μια τέτοια βάση, η *αλήθεια*, με τον τρόπο που την προσδιορίζει ο Μπαντιού, προκύπτει ως «η διαρκής οργάνωση σε μια κατάσταση, (σε έναν κόσμο), των συνεπειών ενός συμβάντος» (Badiou, 2009: 237). Εστιάζοντας μάλιστα στην πολιτική αλήθεια και προτείνοντας ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τον μπολσεβικισμό στην προεπαναστατική Ρωσία

(1902-1917), ο φιλόσοφος του συμβάντος σημειώνει:

«Μια πολιτική αλήθεια μπορεί, τελικά, να περιγραφεί με ένα καθαρά εμπειρικό τρόπο: πρόκειται για μια συγκεκριμένη αλληλουχία καθορισμένου χρόνου, κατά τη διάρκεια της οποίας μια νέα σκέψη και πρακτική συλλογικής χειραφέτησης αναδύονται, υπάρχουν και τελικά εξαφανίζονται».

(Badiou, 2010: 2)

Ασφαλώς, κάθε διαδικασία αλήθειας δεν μπορεί παρά να εγγράφεται στο «γενικό γίγνεσθαι της ανθρωπότητας»: διαθέτει την ιστορική της διάσταση, την ίδια περίοδο που «υπαγορεύει», συγκροτεί δηλαδή ένα Υποκείμενο. Προσοχή όμως: όσοι αποφασίσουν να κινηθούν στο εννοιολογικό και οντολογικό σύμπαν του Μπαντιού, θα πρέπει να αντιδιαστείλουν με σαφήνεια το *υποκείμενο* και το *άτομο*, απορρίπτοντας εκ των πραγμάτων μια κεγκελιανού και μαρξικού τύπου διαλεκτική *αναγκαιότητα* μετατροπής του ατόμου σε υποκείμενο. Καμιά διαλεκτική δεν αναδεικνύει, σύμφωνα με τον Μπαντιού, ως *αντικειμενική δυνατότητα* την *υποκειμενοποίηση* του ατόμου. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο, αναλύοντας την *πολιτική*, την *ιστορική* και την *υποκειμενική* συνιστώσα της «Ιδέας του Κομμουνισμού», στην οποία, όπως είναι φυσικό θα επιμεινουμε στη συνέχεια, ο εισηγητής της συναρτά ευθέως τη διαμόρφωση του Υποκειμένου με την *απόφαση* του ατόμου να ενταχθεί σε μια διαδικασία πολιτικής αλήθειας. Διαμέσου μιας *Ιδέας* –εν προκειμένω αυτής του κομμουνισμού– και *αποφασίζοντας* να γίνει αγωνιστής μιας πολιτικής (διαδικασίας) αλήθειας, ένα άτομο *υποκειμενοποιείται*, μετέχει πλέον ενός νέου Υποκειμένου.

«Είναι η στιγμή όπου ένα άτομο αποφαι-
νεται πως μπορεί να υπερβεί τα όρια [...] τα οποία επιβάλλονται από την ατομικότητα [...]. Ονομάζω αυτή την απόφαση, αυτή τη βούληση υποκειμενοποίησης».

(Badiou, 2009: 227-228)

Εύλογα ασφαλώς, τίθεται το ερώτημα: σε ποιο έδαφος και με ποιους όρους προχω-

ρεί η υποκειμενοποίηση των ατόμων και η ένταξή τους σε μια διαδικασία αλήθειας; Προφανώς, στο έδαφος που διανοίγει και με τους όρους που θέτει ένα συγκεκριμένο συμβάν ως «ριζικό ξεκίνημα, ένα ξεκίνημα που δεν μπορεί να συναχθεί από το παρελθόν» (Badiou, 2015: 66) και το οποίο δημιουργεί (νέες) δυνατότητες, εγκλώντας τα άτομα να υποκειμενοποιηθούν μέσω της ιδέας οργανώνοντας σε κατάσταση, σε κόσμο, τις συνέπειες του ίδιου του συμβάντος.

Με αυτή την έννοια, ένα «συμβάν», όπως η Κομμούνα του 1871, η Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 ή η εξέγερση του Μάη του 1968, αναδεικνύει τη δυνατότητα συγκρότησης ενός νέου Υποκείμενου και κατ' επέκταση τη ρήξη με την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, δηλαδή την *άρνηση*, που είναι δυνατόν να ενεργοποιηθεί διαμέσου της πολύμορφης οργάνωσης των συνεπειών του ίδιου του συμβάντος:

«Ένα νέο σώμα-υποκείμενο συνιστά την πραγμάτωση της δυνατότητας που ανοίγεται από το συμβάν με μια συγκεκριμένη μορφή και το οποίο αναπτύσσει ορισμένες συνέπειες αυτής της νέας δυνατότητας. Φυσικά, μεταξύ αυτών των συνεπειών υπάρχουν διαφορετικές μορφές άρνησης [...]. Αλλά αυτές οι μορφές άρνησης είναι συνέπειες της γέννησης της νέας υποκειμενικότητας, και όχι το αντίστροφο. Υπάρχει, συνεπώς, κάτι πραγματικά μη διαλεκτικό –με την έννοια του Χέγκελ (Hegel) και του Μαρξ– σχετικά με αυτή τη λογική, δεδομένου ότι δεν ξεκινούμε από τη δημιουργικότητα της άρνησης ως τέτοιας, ακόμη και αν ο τόπος της αρνητικότητας εμπεριέχεται βεβαίως στις συνέπειες κάποιου θετικού».

(Badiou, 2016: 129)

Από πού ξεκινούμε λοιπόν; Αν για τη μαρξική διαλεκτική, η άρνηση δημιουργεί το υποκείμενο, το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει σύμφωνα με τη λογική του συμβάντος: το υποκείμενο, όπως συγκροτείται υπό την επίδραση του συμβάντος, είναι αυτό που τείνει μαχόμενο στην παραγωγή της άρνησης. Με αυτή την έννοια, η αφετηρία της μη-διαλεκτικής και πο-

λύμορφης άρνησης, όπως την προτείνει ο Μπαντιού, είναι αυτή καθαυτή η δημιουργία ενός νέου υποκειμένου που συγκροτείται στη βάση της απόφασης/των αποφάσεων των επιμέρους ατόμων και αναγνωρίζεται διαμέσου της στάσης και πράξης πιστότητας στο συμβάν.

Εν αρχή ην το συμβάν: το συμβάν είναι το απροϊπόθετο, το αναίτιο, το εκτός χρόνου και τόπου. Το συμβάν «δεν υπάγεται στην τάξη της πραγματικότητας» (Badiou, 2008a: 79)· με αυτή την έννοια είναι το μηδέν, ένα μικρό-μέγα ενεργειακό φορτίο, που αφήνει το ίχνος του άπειρου στον κόσμο μας, καθώς με την εκδήλωσή του ανοίγει μια νέα δυνατότητα μέσα και ενάντια στην κατάσταση του παλιού. «Κάθε συμβάν συνιστά μια έκπληξη. Εάν δεν συνιστούσε έκπληξη, θα σήμαινε πως ήταν προβλέψιμο ως γεγονός και ως εκ τούτου θα εγγραφόταν στην ιστορία του κράτους, πράγμα που είναι αντιφατικό», υποστηρίζει ο Μπαντιού (Badiou, 2009: 248). Είναι προφανές: το συμβάν ως *έκπληξη*, ως απροσδόκτο, ως απρόβλεπτο αντιδιαστέλλεται προς το *κράτος*, το κράτος όχι με την έννοια μιας (υπερ)δομής, αλλά ως «το σύστημα καταναγκασμών που, ακριβώς, περιορίζουν τη δυνατότητα των δυνατοτήτων» (Badiou, 2010: 7). Όμως, κατ' αυτό τον τρόπο οριζόμενο το συμβάν, κάθε συμβάν, άρα και αυτό της Οκτωβριανής Επανάστασης, εξωθεείται ερμηνευτικά στο πεδίο του *ανορθολογισμού* και εντοπίζεται πλέον, όπως εύστοχα έχει επισημανθεί, στη σφαίρα των *θαυμάτων*.³

3. Συμφωνώντας, στο σημείο αυτό με τον Σλάβοι Ζίζεκ (Slavoj Žižek), ο μαρξιστής Ντανιέλ Μπενσαϊντ (Daniel Bensaid) (2004), σημειώνει μεταξύ άλλων και το εξής, αναφερόμενος στη θεωρία του συμβάντος του Αλαίν Μπαντιού: «Η ιστορία και το συμβάν μετατρέπονται πλέον στην κυριολεξία σε υπόθεση θαύματος, με την έννοια που ο Σπινόζα (Spinoza) λέει ότι ένα θαύμα είναι "ένα συμβάν, στο οποίο δεν μπορούμε να προσδώσουμε την αιτία"».

Ο ίδιος ο Μπαντιού, πάντως, σε μια προσπάθεια να προλάβει ή να αμβλύνει, έστω, τέτοιου περιεχομένου κριτική, έχει επιχειρηματολογήσει και ως εξής: «Ουδέποτε υποστήριξα ότι το συμβάν, όταν το εξετάζουμε στην πιστότητά του, παρουσιάζει ανορθολογικά χαρακτηριστικά. Σκέπτομαι απλώς ότι κανείς υπολογισμός, εσωτερικός στην κατάσταση, δεν μπορεί να λογαριάσει την έκρηξή του και δεν μπορεί

Με ανορθολογικό, οιονεί *θεολογικό* τρόπο προκύπτει εξάλλου και η *απόφαση* για συμμετοχή στη νέα υποκειμενικότητα και στην πολιτική διαδικασία της αλήθειας ως δυνατότητας που ενεργοποιείται με την εμφάνιση του συμβάντος. Δεν χωρεί αμφιβολία ότι στο εννοιολογικό σύμπαν, όπως και στην οντολογία του Μπαντιού, το *μυστήριο* του συμβάντος και όχι η *λογική* της Ιστορίας βρίσκεται στην αφετηρία της απόφασης του ατόμου να υποκειμενοποιηθεί. Το ανεξήγητο και απροϋπόθετο συμβάν και όχι η διαλεκτική της Ιστορίας είναι το λίκνο της νέας υποκειμενικότητας.⁴

Άλλωστε και η *ιδέα*, διαμέσου της οποίας, σύμφωνα πάντα με τον Μπαντιού, οργανώνονται οι συνέπειες του συμβάντος και, όπως σημείωσα ήδη, επιτυγχάνεται η συγκρότηση του νέου υποκειμένου, δεν έχει ρίζωμα στο γίγνεσθαι της Ιστορίας. Διαμεσολαβεί ασφαλώς η *ιδέα* στη μετατροπή του ατόμου σε στοιχείο της νέας υποκειμενικότητας, συμβάλλοντας έτσι στη συμμετοχή του σε ένα «σώμα αλήθειας» και στην κατονομήση αυτής της συμμετοχής ως *ιστορικής* απόφασης. «Χάρη στην *ιδέα* το άτομο, ως στοιχείο του νέου Υποκειμένου, συνειδητοποιεί το ότι ανήκει στην κίνηση της Ιστορίας», υποστηρίζει ο Γάλλος διανοητής (Badiou, 2010: 3). Μόνο που μια τέτοια συνειδητοποίηση και δράση δε συνιστά προβολή και έκφραση του ίδιου του κοινωνικού γίνεσθαι, αλλά παράγωγο της *μαγείας* του συμβάντος και «φαντασι-ακό εγχείρημα» (Badiou, 2009: 233).

Την ίδια στιγμή, σε κάθετη ρήξη προς τη μαρξική διαλεκτική και παραπέμποντας

να διαυγάσει, κατεξοχήν, αυτό το είδος της τομής στην τάξη μεγέθους που συμβαίνει σε μια δεδομένη στιγμή, έτσι ώστε οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές να καταλαμβάνονται από κάτω, για το οποίο δεν γνωρίζουν πλέον αν είναι οι διαμορφωτές του ή το όχημά του [...]» (Badiou, 1998: 125)

4. Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά σε μία από τις συνεντεύξεις του ο Αλαίν Μπαντιού, «το υποκείμενο δεν προηγείται (δεν είναι συντάσσον), καθότι επάγεται από μια διαδικασία αλήθειας, που και η ίδια εξαρτάται από το τυχαίο ενός συμβάντος. Ένα υποκείμενο δεν είναι για μένα μια δομή, αλλά μια ενικότητα, κάτι τι που επισυμβαίνει. Από αυτή την άποψη, το υποκείμενο [...] είναι σπάνιο. Τόσο σπάνιο, όσο είναι τα συμβάντα που επάγουν αλήθειες» (Badiou, 1992).

ευθέως στον Καντ (Kant), ο Μπαντιού αναγνωρίζει στην *ιδέα* «περισσότερο μια ρυθμιστική λειτουργία, παρά ένα πρόγραμμα» (Badiou, 2008b: 99). Είναι χαρακτηριστική από αυτή την άποψη η αναφορά του Αλαίν Μπαντιού στην κομμουνιστική *ιδέα*, με τρόπο που υποδεικνύει όχι μόνο τη ρυθμιστική λειτουργία της, αλλά και την εφαρμογή της στην κριτική στάθμιση της πραγματικότητας με τρόπο ανάλογο αυτού που επιφύλασσε ο Καντ στο χώρο και στο χρόνο ως *καθαρών μορφών εποπτείας*. «Βασική χρήση μιας τέτοιας *ιδέας*», γράφει ο Μπαντιού, «είναι αυτή της μορφοποίησης του πραγματικού κινήματος. Είναι μια *ιδέα* που επιτρέπει την κρίση για την πολιτική αξία μιας συγκεκριμένης κατάστασης ή πραγματικού κινήματος και για το κατά πόσον ο γενικός προσανατολισμός του είναι ομόλογος προς την *ιδέα* ή όχι» (Badiou, 2015: 41).

Συμβάν, αλήθεια, κατάσταση, απόφαση, Υποκείμενο, *ιδέα*. Εστιάσαμε ως εδώ στον αστερισμό των εννοιών του Αλαίν Μπαντιού. Ασφαλώς, η *επίσκεψη* των λέξεων και των νοημάτων της λογικής και της οντολογίας του Μπαντιού δεν συνιστά αυτοσκοπό. Κρίθηκε, ωστόσο, σκόπιμη, ακόμη και στα περιορισμένα όρια αυτής της συμβολής, ως όρος εκ των ων ουκ άνευ για την κατανόηση και κατ' επέκταση για την κριτική της σχέσης του Μπαντιού με τις επαναστάσεις και τον κομμουνισμό, γενικά, με την Οκτωβριανή Επανάσταση και τον «ιστορικό κομμουνισμό», ειδικότερα.

Στο σημείο αυτό ας στρέψουμε πλέον το βλέος της ανάλυσής μας στο πεδίο συνάντησης του *συμβάντος* της Οκτωβριανής Επανάστασης και της *ιδέας* του κομμουνισμού, όπως αυτό διαμορφώθηκε στο *κράτος* του ιστορικού κομμουνισμού, σύμφωνα με την ερμηνεία που προτείνει και υιοθετεί ο Μπαντιού.

II. Η Οκτωβριανή Επανάσταση ως *συμβάν*: Η *ιδέα* του κομμουνισμού και ο ιστορικός κομμουνισμός

«Όταν λέω “εμείς οι κομμουνιστές”, και πολύ περισσότερο όταν σκέφτομαι τον Λένιν [...] ή τη Ρωσική Επανάσταση, δεν

σκέπτομαι το Κόμμα, Κόμμα που πάντα πολέμησα, θεωρώντας το πάντα αυτό που ποτέ δεν έπαψε να είναι: ο τόπος μιας πολιτικής ταυτόχρονα διστακτικής και βίαιης. [ο τόπος] μιας αλαζονικής ανικανότητας. Πρόκειται ακόμη λιγότερο περί της ΕΣΣΔ, φαιάς δεσποτικής ολότητας, αναστροφής του Οκτώβρη στο αντίθετό του (η πολιτική υπό τους όρους του Λένιν, ο εξεγερσιακός οίστρος, στη μετέπτωσή τους στην αστυνομική τυφλότητα του κράτους)».

(Badiou, 2012: 14)

Χωρίς αμφιβολία, στο πλαίσιο της ερμηνευτικής προσέγγισης της επανάστασης και του κομμουνισμού από την πλευρά του Μπαντιού, θεμελιώδης αποδεικνύεται η διάκριση μεταξύ της ανάδειξης μιας πολιτικής αλήθειας, που προκύπτει από ένα συμβάν όπως η Οκτωβριανή Επανάσταση, και του θανάτου της, που προκαλείται από ένα *κόμμα-κράτος*, όπως αυτό της Σοβιετικής Ένωσης. Πρόκειται ουσιαστικά για την ενδιαφέρουσα, συζητήσιμη ωστόσο, προσπάθεια του φιλοσόφου του συμβάντος όχι απλά να διακρίνει, αλλά να αντιπαραθέσει την πολιτική προς το *κράτος*,⁵ αντιπαραθέσει που συναρτάται από τον ίδιο προς τη δυναμική της κομμουνιστικής υπόθεσης σε βάθος χρόνου.

Ειδικότερα, αν, όπως ισχυρίζεται ο Μπαντιού, στην πρώτη χρονική ακολουθία της κομμουνιστικής υπόθεσης (1792-1871) ζητούμενο ήταν αυτή καθαυτή η διατύπωση της υπόθεσης, κατά τη δεύτερη χρονική ακολουθία (1917-1976), που οριοθετείται από την Οκτωβριανή Επανάσταση αφενός και τη λήξη της Πολιτιστικής Επανάστασης, αφετέρου, ζητούμενο δεν ήταν πλέον η διατύπωση και ο όποιος πειρατισμός, αλλά η εφαρμογή και η θωράκιση του εγχειρήματος απέναντι στους εχθρούς του (Badiou, 2008c: 105-107). Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει

5. «Το κράτος κινείται στον αντίποδα της αυθεντικής πολιτικής. Η ένταξη στο μηχανισμό του κράτους ή του Κόμματος οδηγεί πάντα σε μια μορφή ιδιότυπης αποπολιτικοποίησης. [...] Κάθε πολιτική στάση αξία του ονόματός της οφείλει να επιβεβαιώνει συνεχώς την κριτική της ικανότητα, την ανεξαρτησία της απέναντι στην παντοδυναμία του κράτους» (Badiou - Gauchet, 2016: 89).

ο στοχαστής, είναι το «πάθος του Πραγματικού» αυτό που σφραγίζει την περίοδο, η οποία ανοίγει με την Οκτωβριανή Επανάσταση, καθώς, στη διάρκεια αυτής ακριβώς της περιόδου των «νικηφόρων επαναστάσεων», «ό,τι ονειρεύτηκε και πειραματίστηκε ο 19ος αιώνας, [ήταν] ο 20ός αιώνας [που] έπρεπε να το υλοποιήσει» (Badiou, 2008c: 108).

Το πάθος του Πραγματικού! «Αυτή η εμμονή με τη νίκη και το Πραγματικό», σημειώνει με σαφήνεια ο Μπαντιού, «εστιάστηκε στα προβλήματα της οργάνωσης και της πειθαρχίας και συμπεριλήφθηκε εξολοκλήρου, από το *Τι να κάνουμε*; του Λένιν (Lenin), στη θεωρία και πράξη του συγκεντρωτικού και ομοιογενούς ταξικού κόμματος. Μπορούμε να πούμε ότι τα κομμουνιστικά κόμματα ενσωμάτωσαν, στη “σιδερένια πειθαρχία”, το Πραγματικό της κομμουνιστικής υπόθεσης» (Badiou, 2008c: 108). Αποτέλεσμα: το κόμμα, σύμφωνα πάντα με τον Μπαντιού, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι ήταν κατάλληλο για την εξέγερση και την ένοπλη νίκη, αποδείχθηκε ακατάλληλο για τη διαμόρφωση ενός μεταβατικού κράτους-μη κράτους,⁶ για την εγκαθίδρυση και λειτουργία της εξουσίας του προλεταριάτου, για την οποία ο Μαρξ επεφύλαξε (και) τον όρο «δικτατορία του προλεταριάτου σε αντιδιαστολή προς την εξουσία/δικτατορία της αστικής τάξης» (Badiou, 2008c: 109). Ως εκ τούτου, και στο βαθμό που το συμβάν της Οκτωβριανής Επανά-

6. Με καίριο τρόπο, τοποθετείται στο σημείο αυτό ο Ντανιέλ Μπενσαϊντ: «Η φιλοσοφική τροχιά του Μπαντιού εμφανίζεται, πράγματι, σαν μια μακρά πορεία προς μια “πολιτική χωρίς κόμμα”, ως έκβαση της υποκειμενοποίησης που είναι ταυτόχρονα αναγκαία και αδύνατη. Μια πολιτική χωρίς κόμμα δεν είναι όντως μια πολιτική χωρίς πολιτική.» (Bensaïd, 2004).

Ειδικότερα, όσον αφορά την υποστήριξη μιας «πολιτικής χωρίς κόμμα» από τον ίδιο τον Μπαντιού, βλ., μεταξύ άλλων, και την τοποθέτησή του σε συνέντευξή του στον Πίτερ Χόλγουορντ (Peter Hallward), δημοσιευμένη τον Μάρτιο του 1998. Στη συνέντευξη αυτή διευκρινίζει ότι «“πολιτική χωρίς κόμμα” δε σημαίνει ανοργάνωτη πολιτική», ενώ υπερασπίζεται ταυτόχρονα την ολιγόριθμη «Organisation Politique» στη συνάφειά της με το συμβάν του Μάη του '68 και τον απόηχό της (Badiou, 1998). Στο ίδιο θέμα, βλ. και Bosteels (2005: ιδίως 594 κ.ε.).

στασης έπαψε να εμπνέει τη *στράτευση* στον κομμουνισμό, προέκυψε, με καθοδηγητικό κέντρο το κόμμα-κράτος, αυτό που ο ίδιος ο Μπαντιού αποκάλεσε «σοσιαλισμό του στρατώνα» ή «στρατιωτικό κομμουνισμό» (Badiou, 2015: 87).

Όπως έγραψε σχετικά:

«Ο στόχος της ριζικής αναμόρφωσης ανατέθηκε, ουσιαστικά, σε ένα κράτος πλασμένο κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του επαναστατικού κόμματος. Αυτό λοιπόν το μοντέλο, που αρχικά ήταν απλώς το εργαλείο για τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας, μετατράπηκε σε πρότυπο για την άσκησή της. Το σοβιετικό καθεστώς είναι στην πραγματικότητα ένας σοσιαλισμός σε εμπόλεμη κατάσταση, ένας "σοσιαλισμός του στρατώνα".»

(Badiou - Gauchet, 2016: 60)

Με αυτό το πνεύμα προσεγγίζεται, λοιπόν, από τον Μπαντιού ο ιστορικός ρόλος που διαδραμάτισε στο πεδίο του ιστορικού κομμουνισμού, του «κομμουνισμού όπως τον γνωρίσαμε, με τη μορφή των χωρών του "υπαρκτού σοσιαλισμού"» (Badiou - Gauchet, 2016: 228), η θεσμική *παγίωση* της πολιτικής αλήθειας, της αλήθειας την οποία ενεργοποίησε το συμβάν της Οκτωβριανής Επανάστασης. Σύμφωνα με το θεωρητικό της «κομμουνιστικής υπόθεσης», η οργάνωση σε κατάσταση των συνεπειών του συμβάντος της Επανάστασης με όρους κόμματος και κράτους ή, ακριβέστερα, με όρους «κόμματος-κράτους», οδήγησε στο θάνατο του «ιστορικού κομμουνισμού». Στο κόμμα-κράτος της Σοβιετικής Ένωσης, επιχειρηματολογεί με το δικό του τρόπο ο Μπαντιού, η *πολιτική επινόηση* εξέπεσε σε *κρατική υπόθεση*. Ακόμη και ο θάνατος της «σοβιετικής αυτοκρατορίας», όπως ακριβώς χαρακτηρίζει την ΕΣΣΔ ο διανοητής, επήλθε χωρίς ευρύτερη κινητοποίηση των μαζών (Badiou, 2012: 24) και, συνεπώς, εντάσσεται ως *κρατική υπόθεση* στην κατηγορία του *γεγονότος* και όχι του *συμβάντος*.⁷

7. Αντιδιαστέλλοντας *συμβάν* και *γεγονός*, ο Μπαντιού γράφει: «Εκλαμβάνω το θάνατο ως γεγονός, απόδειξη μιας ένταξης υποκειμένης στην ου-

Σε τελική ανάλυση, η μάχη ανάμεσα στην πολιτική ως κινηματική δράση της νέας Υποκειμενικότητας, που οργανώθηκε γύρω από το ίχνος του συμβάντος της Οκτωβριανής Επανάστασης και στην κρατική διαχείριση της αλήθειας, μιας αλήθειας που το ίδιο αυτό συμβάν δημιούργησε ως δυνατότητα, κρίθηκε προς όφελος του κόμματος-κράτους. Δεν χωρεί συνεπώς αμφισβήτηση, σύμφωνα με τον Μπαντιού, ότι η ιστορία του «κόμματος-κράτους» παραμόρφωσε βαριά το κομμουνιστικό ιδεώδες (Badiou - Gauchet, 2016: 61). Θα επιδιώξει, ωστόσο, αφενός μεν να αναζητήσει το βαθύτερο αίτιο αυτής της παραμόρφωσης, που οδήγησε στο θάνατο του συγκεκριμένου «ιστορικού κομμουνισμού», και αφετέρου να στηρίξει θεωρητικά τη διάκριση ανάμεσα στην *πολιτική* και στην *κρατική* ιστορία του κομμουνισμού (Badiou, 2012: 25), υπερασπιζόμενος την ανάγκη *επαναθεμελίωσης* της κομμουνιστικής υπόθεσης (Badiou, 2008c: 116).

Αναφορικά με την αιτία θανάτου των λεγόμενων «κομμουνιστικών καθεστώτων», και πιο συγκεκριμένα αυτού της Σοβιετικής Ένωσης, ο Αλαίν Μπαντιού υποστηρίζει επίμονα ότι ήταν ο πρόωρος θάνατος της *στράτευσης* στην ιδέα του κομμουνισμού, που οδήγησε στο σταλινικό κράτος και στην εγκληματική δράση του και όχι το αντίστροφο, όπως συχνά και από διαφορετικές κατευθύνσεις υποστηρίζεται:

«Δεν είναι επειδή το σταλινικό κράτος είναι εγκληματικό, που οι λενινιστικές προδιαγραφές, όπως αποκρυσταλλώθηκαν στον Οκτώβρη του 1917, έπαψαν να αναδεικνύουν τον κομμουνισμό στην αιωνιότητα του μέσα στο χρόνο. [...] Είναι επειδή δεν υπήρχαν πλέον οποιοσδήποτε πιθανοί *μαχητές* μιας τέτοιας ανάδειξης, για ενδογενείς και καθαρά πολιτικούς

δέτερη πλαστικότητα του φυσικού όντος. Το καθετί πεθαίνει – πράγμα που σημαίνει επίσης ότι ουδείς θάνατος είναι συμβάν. Ο θάνατος βρίσκεται προς την πλευρά του πολλαπλού είναι, της αναπόφευκτης αποσύνθεσής του. Ο θάνατος συνιστά επιστροφή του πολλαπλού στο κενό από το οποίο έχει εμφανηθεί. [Αντιθέτως], κάθε συμβάν είναι μια άπειρη πρόταση με τη ριζική μορφή μιας ενικότητας και ενός πλεονάματος» (Badiou, 2012: 16).

λόγους, που το σταλινικό κράτος –από τη στιγμή που αναδρομικά μετατράπηκε στην παράλογη ενσάρκωση της Ιδέας– λειτούργησε ως αναπάντητο ιστορικό επιχείρημα εναντίον της ίδιας της Ιδέας. Ιδού γιατί τα ερείπια του Κόμματος-Κράτους είναι μια διαδικασία εγγενής στην ιστορία των κρατών. Υποκύπτει στην αντικειμενική μοναξιά του, στην υποκειμενική εγκατάλειψή του. Υποκύπτει διαμέσου της αποχής από την πολιτική, και κατεχοχόν από κάθε πολιτική που αξίζει ο χαρακτηρισμός “κομμουνιστική”. Το άναρχο συγκεχυμένο θλιβερό θέαμα αυτών των ερειπίων –αναγκαίο και νόμιμο, ωστόσο, καθώς ό,τι είναι νεκρό πρέπει να πεθάνει– μαρτυρά όχι το “θάνατο του κομμουνισμού”, αλλά τις τεράστιες συνέπειες της *έλλειψής του*».

(Badiou, 2012: 28-29)

Εν ολίγοις: η απομάκρυνση από την πολιτική και η ανάθεση της οργάνωσης των συνεπειών του συμβάντος ολοένα και περισσότερο στο κόμμα-κράτος είναι για τον Μπαντιού η βαθύτερη αιτία του «θανάτου του κομμουνισμού». Σε κάθε περίπτωση, η αποχή από την πολιτική ζωή σηματοδοτεί την αρχή του τέλους αυτού ακριβώς του νέου υποκειμένου, που συγκροτήθηκε διαμέσου της στράτευσης στην κομμουνιστική υπόθεση. Άλλωστε, θα μας πει ο Μπαντιού, δεν είναι η υπεραπασχόληση με την πολιτική, αλλά η απομάκρυνση από αυτή που ανοίγει το δρόμο στον ολοκληρωτισμό (Badiou – Gauchet, 2016: 93). Αντίστροφα, η βαθύτερη και πλατύτερη ενασχόληση με την πολιτική είναι αυτή που προσδίδει ζωή και δυναμισμό στην υπόθεση του κομμουνισμού όχι βεβαίως ως *κρατικού καθεστώτος*, αλλά ως *πολιτικής αλήθειας*. Με αυτή την έννοια, γράφει ο Μπαντιού: «ο κομμουνισμός είναι πολύ μεγάλη ιδέα για να μπορεί την υλοποίησή της να την αναλάβει το κράτος» (Badiou - Gauchet, 2016: 104).

Από την άλλη πλευρά, υπερασιζόμενος την αντίστιξη και την αυτονομία της *Ιδέας του κομμουνισμού* απέναντι στον *κομμουνισμό ως κόμμα-κράτος*, ο Μπαντιού δεν θα διστάσει να υποστηρίξει ρητά ότι η Ιδέα του κομμουνισμού

δεν μπορεί να αξιολογηθεί με βάση την «ιστορική εμπειρία των κομμουνιστικών καθεστώτων». Έχοντας προσδιορίσει ως *a priori* αρχή την Ιδέα, ο εισηγητής της επιχειρεί να την καταστήσει και να την προβάλλει αδιαπέραστη από τα διαβρωτικά υλικά της ιστορικής εμπειρίας:

«Υποστηρίζω ότι η ιστορική εμπειρία των κομμουνιστικών καθεστώτων [...] δεν αποτελεί κρίσιμο επιχείρημα εναντίον της ιδέας του κομμουνισμού. Δεν βλέπω για ποιον λόγο θα πρέπει να μετατρέψουμε αυτή την εμπειρία σε ιστορικό δικαστήριο της κομμουνιστικής προοπτικής. [...] Εβδομήντα δύο χρόνια [1917-1989] είναι πολύ μικρότερη διάρκεια ζωής απ' ό,τι αυτή της Ιερής Εξέτασης, η οποία χρησιμοποίησε μέσα ασύμβατα με τη χριστιανική πίστη, χωρίς ωστόσο κανείς ποτέ, απ' ό, τι γνωρίζω, να θεωρήσει ότι η συγκεκριμένη εμπειρία εκθέτει και δυσφημεί συνολικά και ανεπαρόρθωτα τον χριστιανισμό [...]. Το ιστορικό προηγούμενο δεν μπορεί να επισείεται σαν σκιάχτρο, αμαυρώνοντας την ιδέα για πάντα».

(Badiou - Gauchet, 2016: 103-104)

Δεν θα επεκταθώ προς το παρόν σε μια κριτική αποτίμηση αυτής της απόλυτης αυτονομίας της Ιδέας από την Ιστορία, στοιχείο με μείζονα ωστόσο γνωσιολογική και πολιτική σημασία για τη συνηγορία του Μπαντιού υπέρ της κομμουνιστικής υπόθεσης. Σπεύδω, ωστόσο, να προειδάσω τον αναγνώστη. Φθάνοντας στην τελευταία και κατεχοχόν κριτική ενότητα αυτής της συγγραφής, προτίθεμαι να υποστηρίξω ότι η αποσύνδεση της Ιδέας από το ίδιο το ιστορικό γίνεσθαι και η διατήρησή της σε απόσταση «ασφαλείας» από τη *βέβηλη* ιστορία των ανθρώπων και την *επιστήμη* της αποτελεί έναν έμμεσο μεν, αλλά συχνά αποτελεσματικό τρόπο επαναφοράς και διατήρησης της μεταφυσικής στη σκηνή ή στο παρασκήνιο, έστω, των κοινωνικών αγώνων και της πολιτικής πράξης.

Διατυπώνοντας ρητά τη θέση ότι «στο μέτρο που θέλουμε να αναζωογονήσουμε την κομμουνιστική “υπόθεση”, πρέπει να την αποσυνδέσουμε από την

ιδέα μιας επιστήμης της ιστορίας», ο Μπαντιού διαισθάνεται ενδεχομένως την εύλογη αντίδραση του μάξιμου μελετητή και εκφέρει πάραυτα ένα ρητορικό «γιατί;». Και ιδού η απάντηση που δίνει ο ίδιος: «Μα επειδή η επιστήμη με αυτήν την έννοια αγνοεί το στοιχείο του ιστορικού συμβάντος. Επειδή παραγνωρίζει ότι η ανάδυση των μαζών στο προσκήνιο της ιστορίας [...] δεν μπορεί να προγραμματιστεί, όντας από την ίδια τη φύση της απρόβλεπτη» (Badiou - Gauchet, 2016: 125).

«Ιστορικό συμβάν!» Σχήμα οξύμωρο εντός της λογικής του συμβάντος όπως την εκθέτει ο Μπαντιού. Το συμβάν δεν έχει αφετηρία, αίτιο, προ-υπόθεση. Δεν συνιστά υλοποίηση ενός συλλογικού σχεδίου, ενός δημιουργικού αυτοσχεδιασμού των μαζών και των πρωτοποριών τους πάνω και σε συνάρτηση με το θεματικό καμβά που παραδίδεται ιστορικά ως αναγκαίο πεδίο δράσης στους πραγματικούς δραστήριους ανθρώπους.⁸ Υπενθυμίζω ότι, όπως μας διαβεβαίωσε ο θεωρητικός του, το συμβάν συνιστά *έκπληξη*, είναι απροσδόκτο και άνευ όρων. Δεν αποτελεί δημιουργήμα μιας ιστορικής δυνατότητας, αλλά δημιουργεί δυνατότητες. Ένα συμβάν θα μπορούσε συνεπώς να προσδιοριστεί ως *ιστορικό* μόνον με την έννοια της εισόδου και του ίχνους που αποτυπώνει στο πεδίο της Ιστορίας. Τούτο σημαίνει ότι από τη σκοπιά του Μπαντιού και ως συμβάν τόσο η Οκτωβριανή Επανάσταση, όπως και κάθε ανάλογη ανάδυση των κινημάτων στο ιστορικό προσκήνιο, δεν αφορά την επιστήμη, γενικά, και αυτή της Ιστορίας, ειδικότερα.

8. Επιφυλάσσομαι να ασχοληθώ σε επόμενες επεξεργασίες μου με την έννοια του αυτοσχεδιασμού, προκειμένου να υποστηρίξω τη θεμελιώδη σημασία της ως έννοιας, που μπορεί να εκφράσει πειστικά τη διπλή φιλοσοφική και πολιτική οριοθέτηση του μαρξισμού τόσο από το *φαταλισμό* όσο και από το *βολονταρισμό* προς τον οποίο συγκλίνουν συχνά οι μετα-μαρξιστές της εποχής μας. Αρκούμαι προς το παρόν να ανακαλέσω στη μνήμη μας την κρίσιμη διατύπωση: «Οι άνθρωποι κάνουν την ιστορία τους, αλλά δεν την κάνουν όπως τους αρέσει [aus freien Stücken]: δεν την κάνουν κάτω από συνθήκες που επιλέγουν οι ίδιοι, αλλά κάτω από συνθήκες που αντιμετωπίζουν άμεσα, που έχουν δοθεί και μεταβιβαστεί από το παρελθόν» (Marx, 1979: 103).

Η θέση και η επιχειρηματολογία του Μπαντιού δεν προτρέπουν απλώς, απαιτούν την υπαγωγή τους σε μια μαρξιστική κριτική. Είναι γεγονός εξάλλου ότι για τη διασφάλιση της επικαιρότητας του μαρξιστικού κριτικού στοχασμού και την ανάπτυξη του σε πολλαπλές κατευθύνσεις, λειτουργούν προωθητικά, και οι ίδιες οι θεωρητικές κατασκευές μετα-μαρξιστών διανοητών διαφορετικών εκδοχών και ποιότητων, προσφέροντας αντίστοιχους στόχους. Μεταξύ αυτών, όπως έχει ήδη διαφανεί και όπως εκτιμώ ότι θα επιβεβαιωθεί στη συνέχεια, ο Αλαίν Μπαντιού με την ιδέα του κομμουνισμού του και την κομμουνιστική υπόθεσή του κατέχει δικαιωματικά μια από τις πλέον εξέχουσες θέσεις.⁹

III. Η Οκτωβριανή Επανάσταση ως άλμα: Απορρίπτοντας τη μετα-μαρξιστική «κομμουνιστική υπόθεση»

«Η εμπειρική παρατήρηση πρέπει σε κάθε ξεχωριστή στιγμή να αναδεικνύει εμπειρικά και χωρίς μυστικοποίηση και θεωρητικολογία τη σύνδεση της κοινωνικής και πολιτικής δομής με την παραγωγή. [...] Εκεί που η θεωρητικολογία σταματά, εκεί συνεπώς αρχίζει η πραγματική, θετική επιστήμη, η έκθεση της πρακτικής δραστηριότητας, της πρακτικής διαδικασίας ανάπτυξης των ανθρώπων. Κενές φράσεις για τη συνείδηση παύουν και η πραγματική γνώση πρέπει να πάρει τη θέση τους».

(Marx – Engels, 1976: 35, 37)

Η διαχρονική εμβέλεια αυτής της επιστημολογικής και, σε τελική ανάλυση, οντολογικής αρχής, που διατύπωσαν περί τα μέσα της δεκαετίας του 1840 ο Μαρξ και ο Ένγκελς (Engels), επαληθεύεται από κάθε άποψη στην αντίστιξή της προς τη

9. Ενδιαφέρουσα στάθμιση για το αν και με ποια έννοια μπορεί να χαρακτηριστεί ο Μπαντιού μετα-μαρξιστής, διατυπώνει ο Πίτερ Χόλγουορντ (Hallward, 2002).

λογική και την οντολογία του συμβάντος, όπως την εισηγείται και την υποστηρίζει ο Αλαίν Μπαντιού.

Αντιμετωπίζοντας το συμβάν ως *έκπληξη*, ως το απροσδόκητο και, με αυτή την έννοια το αδύνατον να προβλεφθεί, ο θεωρητικός της «κομμουνιστικής υπόθεσης» παραμένει πράγματι έκθετος στο μυστικισμό. Αρνούμενος τον αιτιώδη σύνδεσμο της εμφάνισης του συμβάντος με την Ιστορία ως είναι και γίνεσθαι, ο Μπαντιού ενδίδει στη μυστικοποίηση εξεγέρσεων και επαναστάσεων, όπως η Παρισινή Κομμούνα του 1871, η Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 και ο Μάης του 1968. Τι νόημα μπορεί να έχει πράγματι η εμπειρική παρατήρηση, η επιστημονική μελέτη του ιστορικού πεδίου και των τάσεων που το προσδιορίζουν, όσον αφορά τουλάχιστον τη διερεύνηση της επανάστασης ως *δυνατότητας*, αν η ίδια η επανάσταση αντιμετωπίζεται ως συμβάν η προ-έλευση του οποίου διακηρύσσεται αξιωματικά μη γνώσιμη;¹⁰ Δεν είναι, συνεπώς, η επιστήμη της Ιστορίας, που *αγνοεί* το ιστορικό συμβάν, όπως διατείνεται, σε τελική ανάλυση, ο Μπαντιού, αλλά ο μυστικιστικός ορισμός και ο τρόπος πρόσληψης του συμβάντος, που αποκλείουν εκ των πραγμάτων τη «θετική, την πραγματική επιστήμη» από τη μελέτη του ως κοινωνικής και πολιτικής διαδικασίας.

Ας θέσουμε, επιτέλους, επί τάπητος το κρίσιμο ερώτημα: τι συνιστά «Ιστορία» για τον ίδιο τον Μπαντιού; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό προσδιορίζει, σε καθοριστικό βαθμό, το στίγμα της αντίληψής του για τον κομμουνισμό και την επαναστατική γενικά και την Οκτωβριανή Επανάσταση ειδικότερα. «Η Ιστορία», σημειώνει λοιπόν ο Μπαντιού, «υπάρχει μόνο συμβολικά. Άρα δεν μπορεί να εμφανιστεί. [...] Είναι μια αφήγηση [narrative] κατασκευασμένη εκ των υστέρων» (Badiou, 2010: 4-5). Δε χρήζει ιδιαίτερου σχολιασμού η συνάφεια αυτών των διατυπώσεων με το μεταμοντέρνο ιδίωμα

της εποχής μας. Οι συνέπειες, ωστόσο, αυτής της συνάφειας στον τρόπο με τον οποίο προσδιορίζει και αντιμετωπίζει τον κομμουνισμό και τις επαναστάσεις ο στοχαστής, πρέπει να επισημανθούν.

Αγεφύρωτη προβάλλει πράγματι η αντίθεση ανάμεσα στον μαρξικό κομμουνισμό «όχι ως *ιδεώδους*, προς το οποίο πρέπει να προσαρμοστεί η πραγματικότητα, αλλά ως πραγματική κίνησης που καταργεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων» (Marx – Engels, 1976: 49) αφενός, και την *Ιδέα* του κομμουνισμού, που εισηγείται ο Μπαντιού, αφετέρου:

«Η Ιδέα προβάλλει μια αλήθεια σε μια ει-
κονική δομή. Στη συγκεκριμένη περίπτω-
ση της κομμουνιστικής Ιδέας, που είναι
λειτουργική όταν η αλήθεια συνδέεται με
μια πολιτική ακολουθία χειραφέτησης,
θα υποστηρίξουμε ότι ο “κομμουνισμός”
προβάλλει αυτή την ακολουθία (και συ-
νεπώς τους μαχητές της) στη συμβολική
τάξη της Ιστορίας».

(Badiou, 2010: 5)

Ιδού, λοιπόν, ο μαρξικός κομμουνισμός ως *πραγματική* κίνηση, από τη μία πλευρά, και ο μετα-μαρξιστικός κομμουνισμός του Μπαντιού ως προβολές μιας κίνησης χειραφέτησης στη *συμβολική* τάξη της Ιστορίας, της Ιστορίας ως *αφήγησης*, από την άλλη. Δεν αποκρύπτει ο Μπαντιού το στόχο της κριτικής του και τον κατονομάζει ευθέως. Πρόκειται, σημειώνει, για τις «χεγκελιανές ρίζες του μαρξισμού», οι οποίες στηρίζουν τη θέση ότι η «ιστορική προβολή της πολιτικής δεν ήταν μια φανταστική υποκειμενοποίηση, ήταν το πραγματικό καθαυτό» (Badiou, 2010: 5).

Αποτελεί «βαριά κληρονομιά» για το κομμουνιστικό κίνημα του 20ού αιώνα, από την οποία πρέπει να απαλλαγούμε, ισχυρίζεται ο Μπαντιού, η αντίληψη ότι ο κομμουνισμός και η επανάσταση προϋποθέτουν και απαιτούν κίνηση «σύμφωνα με το νόημα της Ιστορίας»:

«Προκειμένου να πολεμήσω κάτι τέτοιο,
έπρεπε πολλές φορές να επιμείνω ότι
δεν υπάρχει Ιστορία. [...] Και βέβαια
δεν υπάρχει πραγματική Ιστορία [...].
Αυτό που όντως υπάρχει, κάτω από την

10. Εύστοχα ο Στάθης Κουβελάκης σημειώνει: «Αυτό που χαρακτηρίζει ένα συμβάν είναι κοινό τοίς πάσι, είναι ο ριζικά αυτοαναφορικός χαρακτήρας του» (Κουβελάκης, 2000: 43).

πραγματική συνθήκη της οργανωμένης πολιτικής δράσης, είναι η κομμουνιστική ιδέα, μια λειτουργία προσδεσμευμένη στη διανοητική υποκειμενοποίηση που ενσωματώνει το πραγματικό, το συμβολικό και το ιδεολογικό στο επίπεδο του ατόμου. [...] Πρέπει να διασώσουμε την ιδέα, αλλά επίσης να απελευθερώσουμε το πραγματικό από οποιαδήποτε άμεση σύγκρουση με αυτή».

(Badiou, 2010: 6)

Είναι προφανές: η αντιμετώπιση του κομμουνισμού ως ιδέας και η «διάσωσή» του κατ' αυτόν τον τρόπο από τη *διαλεκτική* της *πραγματικής* Ιστορίας και το, ούτως ή άλλως, στην κυριολεξία ανύπαρκτο κατά Μπαντιού νόημά της παραδίδουν τον κομμουνισμό και την επανάσταση στη σφαίρα της πολιτικής θεολογίας και των *θαυμάτων* της.¹¹ Εντέλει, και μέσα από το μυστικιστικό πρίσμα της θεώρησης των επαναστάσεων ως *συμβάντων*, η επίκληση της ατέρμονης επιθυμίας για ανταγωνισμό και διαίρεση –«το ένα διασπάται σε δύο»– αντί και εναντίον της επιθυμίας για την συγκρότηση ολότητας –«τα δύο ενώνονται σε ένα»– δεν συνιστά έκφραση «δημιουργικής διαίρεσης», όπως ισχυρίζεται ο Μπαντιού, αλλά *αποθώωση* του ανταγωνιστικού στοιχείου στο πλαίσιο μιας αντι-διαλεκτικής οντολογίας του συμβάντος.¹² Και βεβαίως, ο ισχυρι-

σμός ότι η Ιστορία είναι εκ των υστέρων κατασκευή και αφήγηση, ότι συγκροτείται ως «συμβολική τάξη» επί της οποίας προβάλλεται ο κομμουνισμός ως ιδέα, δεν απαλλάσσει τον Μπαντιού από το βάρος να απαντήσει στο ερώτημα όχι μόνο τι συνιστά, αλλά πώς προκύπτει μια επανάσταση, πώς προέκυψε η Οκτωβριανή Επανάσταση;

Καθίσταται σαφές ότι, για τον θεωρητικό της «κομμουνιστικής υπόθεσης», η Οκτωβριανή Επανάσταση, όπως και κάθε επανάσταση εξάλλου, δεν είναι απόρροια μιας πραγματικής κίνησης, μιας ιστορικής δυναμικής, που φορτίζεται και προωθείται από την πάλη των τάξεων ως κοινωνικών υποκειμένων και τη δράση πολιτικών πρωτοποριών, αλλά, σαν συμβάν, αποτελεί ένα μυστήριο που απροσδόκητα και ακατανόητα εν-τοπίζεται στον κόσμο του πραγματικού.

Αλλά, αν μια επανάσταση, αν η Οκτωβριανή Επανάσταση συνιστούσε όντως *συμβάν*, με την έννοια που προσδίδει στον όρο ο Μπαντιού, αν ο κομμουνισμός υφίσταται όχι ως τάση, όχι ως Άρνηση που κυοφορείται εντός και σε ρήξη προς τον καπιταλιστικό κοινωνικό σχηματισμό, αλλά ως ρυθμιστική αρχή αποσπασμένη από τον *νόσσο* κόσμο των ανθρώπων και της Ιστορίας τους, πώς μπορούμε να τοποθετηθούμε όχι μόνο τόσο απέναντι στο παρελθόν, όσο και απέναντι στο παρόν και στο μέλλον της ατομικής και συλλογικής πολιτικής δράσης; Πώς να κατανοήσει κάποιος την οκτωβριανή επαναστατική ακολουθία, αν προηγουμένως δεν μελετήσει τις συνθήκες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, που την ανέδειξαν ως *συγκεκριμένη* δυνατότητα; Ή μήπως θα έπρεπε εν προκειμένω

11. Δεν είναι τυχαία από αυτή την άποψη η επαιλημμένη αναφορά του Μπαντιού στην υπαρξιακή και θεολογική μεταστροφή του Παύλου από διώκτη των χριστιανών σε πιστό του χριστιανισμού στο δρόμο προς τη Δαμασκό. Σε μια συμπυκνωμένη και ανάγλυφη διατύπωση, ομολογεί: «Αυτό που με ενδιαφέρει στον Άγιο Παύλο είναι η ιδέα –πολύ σαφής στα γραπτά του– ότι το γίνεσθαι μιας αλήθειας, το γίνεσθαι ενός υποκειμένου εξαρτάται εξολοκλήρου από ένα καθαρό συμβάν, που είναι το ίδιο πέραν όλων των προβλέψεων και υπολογισμών, για τους οποίους είναι ικανή η διάνοιά μας» (Badiou, 1998: 125).

12. «Το κινούν στοιχείο για το νικηφόρο αποτέλεσμα είναι ο ίδιος ο ανταγωνισμός ή η επιθυμία για το Ένα», αναρωτιέται ο Μπαντιού και σχολιάζει: «Αυτό είναι ένα από τα μείζονα φιλοσοφικά ζητήματα του λενινισμού. [...] Το να μην είσαι συντηρητικός, το να είσαι επαναστάτης ακτιβιστής στις μέρες μας σημαίνει αναγκαστικά να επιθυμείς τη διαίρεση. Το ζήτημα για το νέο μετατρέπεται άμεσα σε ζήτημα για τη δη-

μιουργική διαίρεση στη ενικότητα της κατάστασης» (Badiou, 2007: 10-11).

Από την πλευρά μου, δεν θα αποφύγω στο σημείο αυτό το προσομοίωσά του *φετικισμού της Διαίρεσης*, όπως τον εκφράζει ο Μπαντιού, με εκείνον της *Άρνησης*, όπως τον εισηγείται ένας άλλος από τους μετα-μαρξιστές της εποχής μας, ο Χόλγουοϊ. Για μια πληρέστερη, συνοπτική πάντως, εικόνα του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζει τη διαλεκτική ο Μπαντιού, παραπέμπω στο κείμενό του με τον χαρακτηριστικό τίτλο: «The Affirmative Dialectics» [«Η καταφατική διαλεκτική»] (Badiou, 2016: 127-136).

η ανάγκη για γνώση να παραχωρήσει τη θέση της στη δύναμη της βούλησης;

Σε τελική ανάλυση, μήπως η ανάγκη διαμόρφωσης *προ-γράμματος* και *συγκρότησης πολιτικού υποκειμένου* για την προ-ετοιμασία της επανάστασης στη βάση της γνώσης του ιστορικού πεδίου πρέπει να αντικατασταθεί με την εκ των υστέρων, δηλαδή μετά την απροσδόκητη εκδήλωση του συμβάντος, οργάνωση των συνεπειών του;¹³ Προφανώς, η δεύτερη εκδοχή είναι η επιλογή του Μπαντιού, καθώς η αναζήτηση των αιτιών και κατά μείζονα λόγο η προ-εργασία της επαναστατικής ρήξης στερείται κάθε νοήματος στο πεδίο της δικής του λογικής. Άλλωστε, και η *απόφαση* του ατόμου να *στρατευθεί*, να μετατραπεί δηλαδή σε μέλος του νέου Υποκειμένου, που συγκροτείται *ex post* και με όρους *πίστης* προς το επαναστατικό συμβάν, δεν αιτιο-λογείται, απλά κατα-φάσκειται, εκ-φέρεται.

Απέναντι στη *λογική του συμβάντος* και στην εφαρμογή της στη μετα-μαρξιστική ερμηνεία των επαναστάσεων και του κομμουνισμού, όπως την εισηγείται ο Μπαντιού, ένας σύγχρονος μαρξισμός, αυστηρά διακριτός και κριτικά τοποθετημένος απέναντι στην κρατική ιδεολογία του μαρξισμού-λενινισμού,¹⁴ αντιπαρα-

τάσσει τη *διαλεκτική του άλματος*. Η κατανόηση της επανάστασης ως ιστορικού άλματος σημαίνει οριοθέτηση τόσο απέναντι στην απολυτοποίηση της *βαθμιαίας και ομοιογενούς εξέλιξης*, όσο και απέναντι στην απολυτοποίηση της *τομής*.

Με αυτή την έννοια και από μαρξιστική άποψη, η Οκτωβριανή Επανάσταση αποτέλεσε *άλμα* εντός του ιστορικού γίγνεσθαι της ρωσικής κοινωνίας. *Διέκοψε* με βίαιο τρόπο το συνεχές της ρωσικής κοινωνίας και διαμόρφωσε καταρχάς όρους για τη μετάβαση στον κομμουνισμό ως κοινωνίας χωρίς τάξεις και κράτος. Αντιγράφοντας από την *Επιστήμη της Λογικής* του Χέγκελ (Hegel), ο Λένιν, ελάχιστα χρόνια πριν το άλμα του 1917, επιδοκιμάζει τη φράση «το βαθμιαίο δεν εξηγεί τίποτε χωρίς τα άλματα» (Λένιν, 1983: 112). Και σε επόμενο σημείο σχολιάζει χαρακτηριστικά: «Ως προς τι διαφέρει το διαλεκτικό πέρασμα από το μη διαλεκτικό; Ως προς το άλμα. Ως προς την αντιφατικότητα. Ως προς τη διακοπή του βαθμιαίου. Ως προς την ενότητα (ταυτότητα) του Είναι και του μη-Είναι» (Λένιν, 1983: 256).

Να προσεγγίσουμε, συνεπώς, την Οκτωβριανή Επανάσταση με όρους *άλματος* σημαίνει να αναζητήσουμε τη δυναμική που προετοίμασε, αλλά και αυτή που προκάλεσε η βίαιη, η ένοπλη διακοπή του βαθμιαίου του ρωσικού καπιταλισμού με όλες τις ιδιαιτερότητες που τον χαρακτήριζαν. Σημαίνει να εκτιμήσουμε και να σταθμίσουμε το ρόλο των ατομικών και συλλογικών υποκειμένων –στη χάραξη στρατηγικής και τακτικής κατεξοχόν– τόσο στη φάση της *προ-εργασίας* της επανάστασης, όσο και στη *μετ-επαναστατική* κατάσταση στη Ρωσία. Το άλμα δεν προκύπτει εκ του μη όντος, με τρόπο όπως εκείνον που επιφυλάσσει στη δική του λογική του συμβάντος ο Μπαντιού. Το άλμα δε θα υπήρχε, σε τελική ανάλυση, χωρίς το παρελθόν εντός του οποίου διαμορφώθηκε ως δυνατότητα και σε ρήξη προς το οποίο προέκυψε ως πραγμάτωση αυτής της δυνατότητας η επανάσταση. Η Οκτωβριανή Επανάσταση ως *διαλεκτικό*

13. Σε ανάλογη κατεύθυνση, αλλά από αλτουσεριανή αφετηρία, κινείται και η κριτική που ασκεί στις θέσεις του Μπαντιού, ο Παναγιώτης Σωτήρης, σημειώνοντας εύστοχα: «Ο Μπαντιού τείνει να απορρίπτει μια προγραμματική σύλληψη της πολιτικής, που θα βασιζόταν στη γνώση του πεδίου του αγώνα, προτείνοντας αντίθετα μια σύλληψη της πολιτικής ως στοιχείου, όπου η όποια γνώση είναι επιφύλαξη μόνο αναδρομικά» (Σωτήρης, 2011: 143).

14. Ο ίδιος ο Μπαντιού αναφέρεται αναλυτικά στην «κρίση του μαρξισμού» στο πρώτο μέρος του *Peut-on penser la politique?*, που εκδόθηκε στην Ελλάδα με τον τίτλο *Η πολιτική και η λογική του συμβάντος*. Σύμφωνα με τον διανοητή, «ο μαρξισμός έχει ιστορικά πηπθεί» (Badiou, 2008a: 56), πλην όμως η ιστορική καταστροφή του δε σημαίνει ότι είναι και νεκρός. Αντιπαρτιθέμενος τόσο στον σύγχρονο αντι-μαρξισμό, όσο και στο μαρξισμό-λενινισμό, ο Μπαντιού τονίζει ότι το να είναι κάποιος *αντικείμενο του μαρξισμού* σημαίνει να υπερασπίζεται τον νεκρό μαρξισμό, ενώ το επιθυμητό είναι να είναι κανείς *υποκείμενο του μαρξισμού*, να επιχειρεί δηλαδή την επανένταξη του στον ερειπωμένο και ακατοίκητο τόπο της καταστροφής του. Σύμφωνα με όσα υποστηρίζω σε αυτό το άρθρο, δεν βρισκόμαστε

μπροστά σε μια επανένταξη του μαρξισμού, αλλά σε μια ακόμη εκδοχή μετα-μαρξισμού (Badiou, 2008a: 61-66).

άλμα και όχι ως μεταφυσικό συμβάν αποτέλεσε, την ίδια στιγμή, κορύφωση και ρήξη: κορύφωση μιας διαδικασίας, συνδυασμένης και ασύμμετρης ταυτόχρονα, ωρίμανσης αντικειμενικών συνθηκών και υποκειμενικών όρων στο εσωτερικό του καπιταλισμού της τσαρικής Ρωσίας και ρήξη στην κίνηση αυτής της διαδικασίας. Δημιούργησε ένα πλέγμα δυνατοτήτων, αλλά αποτέλεσε και η ίδια συγκεκριμένη δυνατότητα.

Με άλλα λόγια, και υπό μία έννοια, η Οκτωβριανή Επανάσταση, όπως και κάθε επανάσταση, ξεκίνησε πολύ πριν από τη στιγμή της έκρηξής της και η προωθητική δύναμή της δεν εξαντλείται στα χωρικά και, κυρίως, στα χρονικά όρια της ζωής και της διάλυσης της ΕΣΣΔ. Αναφερόμενος ιδιαίτερα στο «σταλινικό κράτος», ο Μπαντιού *περιγράφει*, ορθά σε σημαντικό βαθμό, την ανάσχεση της επαναστατικής δυναμικής με τη μορφή της απο-στράτευσης των μαζών και τη διαμόρφωση ενός «σοσιαλισμού του στρατώνα» ως αποτέλεσμα, περισσότερο, παρά αιτία της ίδιας της απο-πολιτικοποίησης της σοβιετικής κοινωνίας. Με τη διαφορά, ωστόσο, ότι εγκλωβισμένος στα όρια του δικού του μετα-μαρξισμού, ο Μπαντιού δεν κατανοεί αυτή τη δυναμική, περιγράφει, αλλά δεν εξηγεί τις αιτίες της απο-πολιτικοποίησης. Δεν ερμηνεύει το κράτος *ιστορικά*, δηλαδή ως *συγκεκριμένη* υπερδομή ή, έστω, ως *συγκεκριμένη* δομή, αντεπιδρώσα στη σοβιετική οικονομία και κοινωνία. Αντιμετωπίζει το κράτος ως εξω-ιστορικό σύστημα καταναγκασμού και ισχύος, που εξαντλείται, κατά κύριο λόγο, στον έλεγχο της πολιτικής πρωτοβουλίας και επινόησης των πολιτών.

Αλλά η διαμόρφωση και εξέλιξη της σοβιετικού καθεστώτος και, ακόμη ειδικότερα, του λεγόμενου «σταλινικού κράτους», καθώς και των διάδοχων μορφών του, σε συνάρτηση προς αντίστοιχες διαμορφώσεις του κόμματος, δεν μπορούν να κατανοηθούν χωρίς μια συστηματική διεπιστημονική μελέτη πεδίου, χωρίς την εφαρμογή και αξιοποίηση της *υλιστικής* αντίληψης της ιστορίας, της επιστήμης της Ιστορίας, την οποία ωστόσο ο Μπαντιού συνειδητά απορρίπτει. Ακριβώς επειδή η Οκτωβριανή Επανάσταση δεν υπήρξε *συμβάν*, αλλά *άλμα*, ακριβώς

επειδή ο κομμουνισμός δεν είναι *Ιδέα*, με την έννοια που δίνει στη λέξη ο Γάλλος μετα-μαρξιστής, αλλά πραγματική/ιστορική *κίνηση* απαιτείται η προσέγγισή της με όρους πολυεπίπεδης μελέτης της πάλης των τάξεων στις συγκεκριμένες ρωσικές συνθήκες, λαμβανομένων υπόψη των αντίστοιχων διεθνών συνθηκών.¹⁵ Από αυτή την άποψη, δεν πρέπει να προξενεί έκπληξη η ουσιαστική απουσία από τα δοκίμια του Μπαντιού για την «κομμουνιστική υπόθεση», μια ερευνητική *γείωση* στον κόσμο και στη δράση του ρωσικού προλεταριάτου, μια συστηματική μελέτη και αξιολόγηση των σοβιέτ ως επαναστατικού θεσμού, μια ποιοτική αποτύπωση της ταξικής δομής και ανάλογη στάθμιση της ταξικής πάλης στη Ρωσία του 19ου και 20ού αιώνα, μια αντίστοιχη συσχέτιση του τσαρικού κράτους και του ρωσικού καπιταλισμού, αλλά και μια κριτική προσέγγιση και ενσωμάτωση της πολιτισμικής παραμέτρου σε όποια απόπειρα ερμηνείας της Οκτωβριανής Επανάστασης και της ΕΣΣΔ.

Δεν έχει άδικο ο Μπαντιού, όταν μας θυμίζει ότι «όπως έχει ήδη επισημάνει ο Μαρξ, η γενική τάση του κομμουνισμού είναι ασύμβατη με την ύπαρξη, την ανάπτυξη και τις μεθόδους μιας κρατικής αυθεντίας» (Badiou - Gauchet, 2016: 104). Μόνο που η *ολοκλήρωση* αυτής της τάσης, η έκβασή της σε μια κοινωνία χωρίς τάξεις και κράτος, τουλάχιστον για τον Μαρξ –σε πείσμα μιας αναρχίας, όπως αυτής του Μπακούνιν (Bakunin) και των επιγόνων του– προϋποθέτει προλεταριακό, κοινωνικά πλειοψηφικό κίνημα, *επαναστατική* επιστήμη και συνείδηση, αλλά και μια μεταβατική περίοδο επαναστατικής μετατροπής της καπιταλιστικής σε κομμουνιστική κοινωνία. Προϋποθέτει αντίστοιχα και με πολιτικούς όρους μια «*επαναστατική δικτατορία του προλεταριάτου*» (Marx, 1989: 95), ιστορικά πρωτότυπα στοιχεία της οποίας αναδείχθηκαν στα

15. Αξίζει να επισημανθεί ότι, ακόμη και όταν κατ'εξάιρεση ο Μπαντιού χαρακτηρίζει τον κομμουνισμό «κίνηση», δεν αποφεύγει να τον αντιπαραθέσει σχηματικά με την εξουσία εν γένει και αόριστα: «Συνεπώς, ο κομμουνισμός πρωτίστως και κατεξοχήν, αυστηρά μιλώντας, δεν μπορεί να είναι εξουσία· είναι κίνηση» (Badiou, 2015: 50).

διαλεκτικά άλματα της Παρισινή Κομμούνια του 1871 και των σοβιέτ των ρωσικών επαναστάσεων του 1905 και 1917. Κανείς «ορειχάλκινος νόμος» δεν μπορεί να εγυνηθεί, όπως και καμιά πολιτική βούληση δεν μπορεί να αποδειχθεί τόσο ισχυρή, ώστε να διασφαλίσει από μόνη της την αποτροπή της μετεξέλιξης μιας τέτοιας εξουσίας σε εξουσία επί του προλεταριάτου. Αλλά και κανείς δεν μπορεί να την προεξοφλήσει, επικαλούμενος το άδοξο τέλος της Οκτωβριανής Επανάστασης και άλλων πρόσκαιρα νικηφόρων εξεγέρσεων και επαναστάσεων του 20ού αιώνα.

Όπως με θάρρος και σε δύσκολες μέρες υποστήριξε ο Μπαντιού, η κομμουνιστική υπόθεση, που διατυπώθηκε τον 19ο αιώνα και νίκησε προσωρινά τον 2ο –θα συμφωνήσουμε μαζί του– παραμένει ανοιχτή· όχι, βεβαίως, ως συνέχεια ή αποκατάσταση του σοβιετικού καθε-

στώτος, ούτε όμως ως μετα-μαρξιστική ιδέα προσανατολισμένη στην οργάνωση των συνεπειών ενός συμβάντος, του θαύματος μιας απροσδόκητης *Ανάστασης*. Η δομική και ιστορική απροσδιοριστία του κοινωνικού και πολιτικού υποκειμένου της κομμουνιστικής υπόθεσης, η απουσία σχεδίου με όρους στρατηγικής και τακτικής, αλλά και η εκ των ενόντων «απάντηση» του οργανωτικού ζητήματος υπονομεύουν βαριά την όποια προοπτική της, υποβιβάζοντάς την στο επίπεδο του ευσεβούς πόθου. Η κομμουνιστική υπόθεση αποδεικνύεται και παραμένει πράγματι ανοιχτή στο βαθμό και μόνο που τεκμηριώνεται στη βάση ενός σύγχρονου μαρξιστικού επιστημονικού σχεδίου και ενός κομμουνιστικού πολιτικού προγράμματος, οργανικά συνδεδεμένων με την ανάπτυξη ενός προλεταριακού κινήματος της εποχής μας. **T**

b

Badiou, A. (1998), «Politics and Philosophy». Interview with Peter Hallward. *Angelaki*, 3:3 (1998), p. 113-133.

Badiou, A. (2007), «One Divides Itself Into Two», στο Sebastian Budgen, Stathis Kouvelakis, Slavoj Žižek (eds), *Lenin Reloaded*, Durham and London, Duke University Press (p. 7-17).

Badiou, A. (2008a), *Η πολιτική και η λογική του συμβάντος. Μπρούμε να στοχαστούμε την πολιτική*; [1985], Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκκ.

Badiou, A. (2008b), «Must the Communist Hypothesis Be Abandoned?», στο *The Meaning of Sarkozy* [2007], London & New York, Verso (p. 97-103).

Badiou, A. (2008c), «The History of the Communist Hypothesis and Its Present Moment», στο *The Meaning of Sarkozy* [2007], London, Verso (p. 105-117).

Badiou, A. (2009), *Η κομμουνιστική υπόθεση*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκκ.

Badiou, A. (2010), «The Idea of Communism», στο Costas Douzinas & Slavoj Žižek (eds), *The Idea of Communism*, London & New York, Verso (p. 1-14).

Badiou, A. (2012), «La mort du communisme», στο *D' un*

désastre obscur. Droit, État, Politique [1991], Paris, Éditions de l' Aube.

Badiou, A. (2015), *Philosophy and the idea of Communism* [2013], Cambridge, Polity Press.

(with Peter Engelmann).

Badiou, A. (2016), «The Affirmative Dialectics», στο Alex Taek-Gwang Lee & Slavoj Žižek (eds), *The Idea of Communism 3. The Seoul Conference*, London & New York, Verso (p. 127-136).

Badiou, A. – Gauchet.

M. (2016), *Τι να κάνουμε; Διάλογος για τον κομμουνισμό, τον καπιταλισμό & το μέλλον της δημοκρατίας* [2014], Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκκ.

Bensaid, D. (2004), «Alain Badiou et le miracle de l' événement», στο <http://danielbensaid.org/Alain-Badiou-et-le-miracle-de-l?lang=fr>.

Bosteels, B. (2005), *Badiou and Politics*, Durham and London, Duke University Press.

Gramsci, A. (1977), «The Revolution Against "Capital"», στο A. Gramsci, *Selections from the Political Writings (1910-1920)*, (Q. Hoare ed.), London, Lawrence and Wishart (p. 134-137).

Hallward, P. (2002), «Badiou's

Politics: Equality and Justice», *Culture Machine*, vol. 4 (2002), στο <https://www.culturemachine.net/index.php/cm/article/view/271/256>.

Kouvelakis, S. (2000), «La politique dans ses limites ou les paradoxes d'Alain Badiou», *Actuel Marx* 28 (Deuxième semestre 2000) (p. 39-54).

Λένιν, Β. Ι. (1983), *Φιλοσοφικά Τετράδια* στο Β. Ι. Λένιν, Άπαντα, τόμος 29, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή.

Marx, K. (1979), *Η 18η Βρουμενία του Λουδοβίκου Βοναπάρτη*, στο Κ. Marx & F. Engels, *Collected Works*, vol. 11, p. 99-197, Moscow, Progress Publishers.

Marx, K. (1989), *Η κριτική του προγράμματος της Γκότα*, στο Κ. Marx & F. Engels, *Collected Works*, vol. 24, p. 75-99, Moscow, Progress Publishers.

Marx, K. – Engels, F. (1976), *Η Γερμανική Ιδεολογία*, στο Κ. Marx & F. Engels, *Collected Works*, vol. 5, p. 19-539, Moscow, Progress Publishers.

Σωτήρης, Π. (2011), «Πέραν της (α)δυνατότητας του συμβάντος: απόπειρα μαρξιστικής κριτικής της οντολογίας του Αλαίν Μπαντιού», *Ουτοπία* 93 (Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2011) (σ. 131-155).